15. (20.11.2011). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.-2018.gadam [National Identity, Civil Society and Integration Policy Guidelines 2012-2018]. *Likumi.lv*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=238195> [in Azerbaijani].

16. (06.01.2017). LSM. «Baltic states: please stop calling us «former Soviet» countries». *eng.lsm.lv*. Retrieved from: <https://eng.lsm.lv/article/politics/politics/updated-balticstates-please-stop-calling-us-former-soviet-countries.a217911/> [in English].

17. (18.03-22.05.2016). Platforma, «Identychnist. Za zavisoyu neoznachenosti» [Platforma, Identity. Uncertainty Curtain]. *platfor.ma*. Retrieved from: <https://platfor.ma/ukr/art/vistavka-identychnist-za-zavisoyu-neoznachenosti/> [in Ukrainian].

Одержано 28.02.2019.

УДК 94:[378.4:364-322](477) «1992/2014»

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3567-2019-46-115-123>

Попик Надія,

аспірант кафедри історії та культури
України

nadya.popyk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8350-8069>

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет імені
Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав-Хмельницький,
Київська обл., Україна, 08401

Popyk Nadia,

postgraduate student of Department of History
and Culture of Ukraine

nadya.popyk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8350-8069>

Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii
Skovoroda State Pedagogical University,
30, Sukhomlynsky Str., Pereiaslav-
Khmelnytskyi,
Kyiv region, Ukraine, 08401

УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ ВУЗІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ВОЛОНТЕРСЬКОМУ РУСІ (1992-2014 РР.)

Мета статті полягає в аналізі дослідження студентського волонтерського руху в Україні. Висвітлено становлення волонтерської діяльності у соціальній, освітній та безпековій сферах України.

З кінця ХХ ст. український соціум формує нове громадянське суспільство, яке реалізовує процеси соціально-правової держави. У роки незалежності в Україні виникли і розгорнули свою діяльність велика кількість громадських і благодійних організацій, які розв'язують актуальні для суспільства завдання: допомагають найбільш уразливим категоріям населення (інвалідам, літнім людям, дітям-сиротам, неблагополучним сім'ям тощо). Допомога населенню у морально-психологічній підтримці зростала та залежала від суспільно-політичного, економічного життя та безпеки України. До вирішення проблем, які стояли на шляху до демократично розвиненої держави, залучалися всі верстви населення, чи не найчисельнішими серед яких було студентство.

У закладах вищої освіти України (ЗВО) серед студентства розвивається волонтерський рух. Його завданнями виступає соціально-педагогічна робота у різних напрямках, яка сприяє професійному становленню студентів, формує певні життєві позиції, сприяє їх саморозвитку та самореалізації.

Вагомим внеском молоді у розвиток волонтерського руху є добровільна участь у зоні АТО студентів українських ЗВО. Адже кульмінаційним моментом розвитку волонтерської діяльності став кінець 2013 р. – початок 2014 р. У цей час на долю України випало не одне випробування: Революція Гідності, анексія Криму Росією, війна на Сході. У таких умовах чільне місце у житті студентства посіло військово-патріотичне виховання та волонтерська робота.

Методологія дослідження базується на принципах історизму, науковості, системності, україноцентризму, авторської об'єктивності та загальнонаукових методах. Наукова новизна полягає у дослідженні виникнення волонтерського руху в Україні та власному контексті участі у цьому процесі волонтерських організацій.

Ключові слова: *заклади вищої освіти України (ЗВО), волонтерство, волонтерські організації, студентський волонтерський рух, студентська соціальна служба, волонтерські клуби, тощо.*

PARTICIPATION OF STUDENTS IN THE UKRAINIAN VOLUNTEER MOVEMENT (1992-2014)

The aim of the article is to analyze the study of student volunteer movement in Ukraine. You can learn about the formation of volunteer activities in social, educational and security areas of Ukraine.

Since the late 20th century Ukrainian society creates a new civil society. During the years of independence, many public and charitable organizations have emerged in Ukraine. They solve urgent problems to society: they help the most vulnerable categories of the populations (the disabled, the elderly, orphans, dysfunctional families, etc.). All the populations were solving problems, almost the most numerous of which were students.

In higher education institutions of Ukraine among the students is developing a volunteer movement. Its tasks are social and pedagogical work in various directions, which contributes to the professional development of students, creates certain life positions, promotes their self-development and self-realization.

Ukrainian students voluntarily participate in the ATO zone. This is a great contribution to development of the volunteer movement. After all, the culmination of the development of volunteer activities was the end of 2013 beginning of 2014. There are The Revolution of Dignity, annexation of Crimea by Russia, war in the East at this time in Ukraine.

The research methodology is based on the principles of historicism, science, consistency, Ukrainian centrism, author's objectivity and general scientific methods. Scientific novelty is to study the emergence of volunteer movement in Ukraine and the participation in this activity of volunteer organizations.

Keywords: *higher educational institutions of Ukraine, volunteerism, volunteer organizations, student volunteer movement, student social service, volunteer clubs and the like.*

Актуальність наукової статті пов'язана із малодослідженістю та важливістю вивчення досвіду волонтерської роботи студентів ЗВО України, з'ясування їхньої ролі у збереженні та розвитку національних цінностей, демократизації та професійної підготовки майбутніх фахівців.

Наприкінці XX – початку XXI ст. дослідження студентських добровільних, волонтерських організацій в Україні проводили: Ванюшина О. [2, с. 27], Вишлінський Г. [3, с. 27], Матяш М. [12]. Досвід управління діяльністю волонтерів висвітлювали у своїх працях Заверико Н. [9, с. 23-25], Зверєва І., Безпалько О., Зимовець Н. [10, с. 233] та ін. Аспекти професіоналізації особистості завдяки діяльності студентських волонтерських організацій прослідковувалися у працях Голуб В. [4, с. 149-165], Бордун Н. [1] та ін.

Метою статті є висвітлення становлення та розвитку студентських волонтерських організацій у вищих навчальних закладах України, з'ясування їхньої ролі та безпосереднього внеску в суспільно-політичне життя України.

Волонтерська діяльність з давніх-давен була притаманна українському народові. Людей, які займалися суспільно-корисною справою називали доброчинцями, благодійниками, альтруїстами, громадськими діячами, меценатами (князь Володимир, Ярослав Мудрий, Гетьман Петро Сагайдачний, Іван Мазепа) тощо. Були і приватні благодійники (Терещенки, Семеренки, Броцькі). Створювалися на українських землях і різноманітні громадські організації, які опікувалися лікарнями для малозабезпечених, притулками, безкоштовними їдальнями. Діяли також організації Червоного Хреста з участю української діаспори (США, 1859 р.), особливо під час війни [12].

Як вид діяльності термін «волонтерство» почали вживати в кінці 70-х рр. ХХ ст. під час проведення Міжнародною асоціацією добровольчих зусиль Всесвітніх конференцій волонтерів. У 1990 р. було прийнято Загальну декларацію волонтерів, згідно якої волонтерська діяльність розглядалася як інструмент соціального, культурного, економічного розвитку. У декларації визначалися основні види діяльності та головні принципи волонтерського руху [9, с. 23-25].

У колишньому Радянському союзі досить поширеною була форма волонтерства – шефство. Воно полягало у відвідуванні хворих, безкорисливій участі у роботі добровільних народних дружин. А в словниках радянського періоду слово «волонтер» пояснювалося як «добровільно поступивший на военну службу» [11, с. 3].

Після активного волевиявлення (1991 р.) життя в незалежній, самостійній державі, український народ одержав можливість утвердити себе серед розвинутих, цивілізованих, демократичних країн світу. А розвиток волонтерського руху став одним зі складників становлення демократичної держави. Він став природним явищем, завдяки якому проявилася гуманність для самореалізації та самовдосконалення людей будь-якого віку.

Становлення волонтерського руху в незалежній Україні датується початком 90-х рр. ХХ ст., коли творилася служба «Телефон Довіри», в якій працювали добровольці, переважну більшість яких становила молодь. Із розвитком мережі центрів Соціальної служби для молоді (1992 р.) та внаслідок нестачі професійних кадрів, до соціальної роботи почали долучатися активісти. Головна мета соціальної служби полягала у сприянні реалізації державної молодіжної політики та завдань, окреслених у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [7].

В Україні волонтерський рух був офіційно визнаний і нормативно забезпечений Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р., а також затвердженням Положенням «Про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». Згодом вийшов Закон від 19 квітня 2011 р. №3236-VI «Про волонтерську діяльність», де зазначалося, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер [2, с. 277].

Відповідно до Закону України, волонтерство ґрунтується на принципах добровільності, безкорисливості, доброчинності, законності, гуманності, відповідальності та впроваджується у сфері культури, освіти, охорони здоров'я, захисту прав і свобод громадян тощо. Учасниками волонтерської діяльності є волонтери, волонтерські організації, підприємства, установи та організації, що залучають волонтерів або волонтерську організацію, органи державної влади та органи місцевого самоврядування [18].

На думку І. Зверєвої, волонтерський рух – це доброчинна робота, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот та суспільства в цілому. Людину, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації, називають волонтером [10, с. 233].

У грудні 2014 р. компанія GfK Ukraine провела загальнонаціональне дослідження стану волонтерства в Україні. Згідно висновків дослідження, оголошених заступником директора компанії Глібом Вишлінським, лише 11% українців знали про існування закону «Про волонтерську діяльність», але це не заважало більше 80 % українцям вважати волонтерство обов'язковою складовою громадянського суспільства [3, с. 27]. Соціологи стверджують, що 80% всіх волонтерів в Україні – це молодь, переважно студентська, з них – 72% жінки [2, с. 278]. Згідно дослідження британської благодійної організації Charities Aid Foundation у «Світовому рейтингу благодійності» Україна посіла 103 місце.

Ситуація, яка склалася в Україні на початку ХХІ ст., характеризувалася соціально-психологічним, економічним зниженням рівня життя населення. Найбільш відчутними категоріями людей, які потребували різного виду допомоги, були: безробітні, інваліди, пенсіонери, діти, які не отримували жодної уваги з боку батьків, або їх не мали. Щоб вирішити дану проблему, Україна звернулася до власних історичних традицій і поширила досвід волонтерської діяльності європейських країн. Зокрема, у Європі розвинена сфера навчання навичкам роботи з волонтерами, у тому числі, в рамках університетських програм. В Українському католицькому університеті було створено магістерську програму управління неприбутковими організаціями [1]. У Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди було впроваджено курси підготовки волонтерів [4, с. 164]. Внесок цих програм та курсів позитивно вплинули на формування дієвого та ефективного громадянського суспільства.

Волонтерська діяльність студентів забезпечує набуття молоддю соціального досвіду, сприяє засвоєнню нею духовних досягнень українського народу, формуванню традицій і загальної культури, що відповідає основним завданням закладів освіти. Участь студентів у волонтерському русі дає їм змогу зробити особистий внесок у розв'язання соціальних проблем, самореалізуватися через ініціювання власних проєктів та програм соціальної спрямованості. Прикладом організованої роботи з підготовки молоді до волонтерської діяльності стала студентська соціальна служба, створена групою активістів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» у 2004 р. для реалізації мети і завдань Статуту закладу. Активісти сприяли розвитку соціальних ініціатив у молодіжному та студентському середовищах. У контексті волонтерського руху вони захищали права і свободи студентів, задовольняли соціальні та культурні інтереси студентства, створювали умови для формування у них національної самосвідомості, проводили добровільні акції на місцевому рівні, пропагували принципи волонтерського руху.

Завдяки волонтерській службі активно функціонувала тренінгова робота; проводились «круглі столи» з тематики інтеграції молоді з особливими потребами в сучасне українське суспільство, розглядали сучасні проблеми становлення та соціалізації студентської молоді; щомісяця відбувалися зустрічі з творчими особистостями; діяла система консультаційної роботи з клієнтами; виходила друком щомісячна газета «Три Ес»; реалізувалася програма профілактичного марафону «Студентська молодь – за здорове майбутнє». При студентській волонтерській службі було створено школу волонтерів, яка налічувала 25 осіб та сформовано «банк даних» незахищених категорій студентів (2007 р.). Волонтерська служба налагодила співпрацю зі школами міста (проводилися тренінги, зустрічі із школярами); організовано міжнародний молодіжний волонтерський табір; проведено фестиваль «Творимо майбутнє» [13].

Волонтерами студентської соціальної служби було також започатковано благодійну програму «Ви – наше майбутнє», в арсеналі якої тренінги, бесіди, змагання з вихованцями центру психологічної реабілітації дітей «Мрія Переяславщини» та учнями місцевого ліцею-інтернату. Найбільш масовою стала акція «Придбай долоньку». Так, у березні 2005 р. її започаткувала студентка факультету педагогіки та психології Наталя Лихогра для зібрання коштів на лікування студента вузу.

Значний досвід молоді у волонтерській справі має також «Волонтерський клуб м. Луцьк», який був створений за ініціативи студентів та викладачів Волинського

національного університету імені Лесі Українки (далі «Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки»). Діяльність клубу спрямовувалася на розвиток соціальних ініціатив у молодіжному середовищі, допомогу соціально вразливим категоріям дітей та молоді. Основні завдання клубу зосереджувалися на сприянні розвитку волонтерського руху серед студентів вузу та молоді міста; дотримання та захист прав і свобод, задоволення соціальних та культурних інтересів громадян – членів клубу; створення умов для саморозвитку членів клубу як особистостей, членів суспільства, громадян України. Волонтерський клуб зосереджував зусилля на професійному становленні фахівців соціальної сфери (соціальних педагогів та працівників); проведення громадянських волонтерських акцій на місцевому рівні; пропаганда принципів волонтерського руху [16].

Першою широкомасштабною волонтерською діяльністю клубу у 2008 р. стала акція «Допоможемо потерпілим від повені жителям Калуського району Івано-Франківської області». У даній акції взяли участь адміністрація, викладачі та студенти вузу [5, арк. 18].

На початку 2012-2013 н.р. Волонтерським клубом, а саме лідерами факультетських груп університету, було проведено брифінг «Зроби крок на зустріч – стань волонтером і змieni світ на краще». У листопаді ними ж було ініційовано акцію «Свічкова хода» приурочена до Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом [6, арк. 39].

Вага волонтерської діяльності в освітньо-науковому просторі для державного управління полягала у її внеску в матеріально-економічну та соціальну сфери суспільства. За рахунок виконання безоплатної соціально-корисної роботи зменшується навантаження на бюджет та зростає «соціальний капітал», який передбачає встановлення стійких зв'язків з різними соціальними групами безкорисливого служіння людям та взаємодопомоги [4].

До прикладу свідчить активна участь студентів Східноєвропейського університету в усіх благодійних заходах та акціях, запропонованих міським відділом у справах сім'ї та молоді і обласним управлінням освіти (до Дня людей похилого віку, Дня боротьби з поширенням СНІДу, в акції «Життя без тютюну» та ін.) [17].

Внесок у науково-освітній та інтелектуальний потенціал волонтерського руху, як невід'ємної складової громадянського суспільства, спостерігався у Державному вищому навчальному закладі «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Студенти взяли участь у рамках гуманітарного проекту щодо допомоги самотнім громадянам «Програма підтримки колишніх жертв націонал-соціалізму в Переяслав-Хмельницькому районі». У квітні 2005 р. пройшла студентська толока, присвячена Міжнародному дню визволення в'язнів фашистських концтаборів. П'ятдесят студентів університету опікувалися самотніми, допомагали по господарству, відстоювали їхні інтереси у державних установах.

Завдяки таким акціям розвивається молодіжна громадська ініціатива, створюються умови для вирішення проблем самореалізації молоді шляхом залучення її до соціально значущої діяльності, ведеться пропаганда ідей гуманізму та взаємодопомоги. Студенти отримують досвід роботи у колективах, розширюють коло спілкування, залучаються до суспільного життя. Проведення такого роду заходів є також профілактичним засобом, який дає не розвинути асоціальній поведінці у молодіжному середовищі.

Студенти-волонтери Переяслав-Хмельницького проходили стажування у госпіталах для престарілих та волонтерських таборах Німеччини (м. Мюнхен, Гамбург), брали участь у міжнародних експедиціях (Соловки, Росія; м. Сімферополь, Крим), конгресі «60 років поспіль» (м. Кельн, Німеччина) [14].

Для студентства волонтерська діяльність стала важливою складовою навчальної та недержавної соціальної діяльності. Університетський досвід волонтерства та громадська активність, як невід'ємна складова опанування професією, мала переваги у рейтинговій характеристиці студентів-активістів. Так, згідно Закону «Про вищу освіту», студенти, які

займаються волонтерством та громадською діяльністю отримують додаткові бали при призначенні стипендії [8].

Спостерігається піднесення студентського волонтерського руху в Україні під час Революції Гідності (кінець 2013 р.), а ще більшого масштабу – в умовах російської агресії проти України (з 2014 р.). Поряд із волонтерськими організаціями в Україні почали створюватися добровольчі батальйони, витоки яких пов'язані із Самообороною Євромайдану. Передумовою створення Самооборони стала відмова тогочасної проросійської влади від підписання угоди про асоціацію України з Європейським Союзом та спроба силовими методами придушити протест громадськості щодо таких дій влади.

У ніч з 30 листопада на 1 грудня 2013 р. зазнали побиття мирні учасники протесту – студенти. Насильницькі дії влади змусили протестувальників використати заходи захисту від брутальних посягань міліції. Стали створюватися групи Самооборони – добровольчі формування, метою яких став захист протестувальників. До Самооборони увійшли колишні військові, звичайні студенти, бізнесмени, представники інших суспільних верств.

З початком російської агресії проти України з метою посилення обороноздатності країни на Євромайдані було поставлено намет, що перетворився на мобілізаційний пункт Національної гвардії України. Розпочався перший етап формування добровольчих батальйонів. Після відповідної підготовки вони розпочали службу у районі проведення антитерористичної операції, де виконували бойові завдання разом із з'єднаннями Української армії.

Добровольчі батальйони, захищаючи територіальні цілісність держави, відіграли важливу роль у стримуванні наступу сепаратистів та терористів, підтримуваних регулярними російськими військами. На добровільних засадах студенти Переяславщини брали участь у зоні АТО. Зокрема, студент історичного факультету Лапійчук Сергій, за підтримки добровольчого руху він захищав рідну землю від зовнішнього ворога [15].

У свою чергу, волонтери постачали захисникам України все необхідне, щоб забезпечити їх боєздатність. Зростання такої активності волонтерського руху обумовилося двома факторами: внутрішньополітичною кризою та зовнішньою агресією. Впродовж 2014 року 9 % всіх українців почали займатися волонтерством, завдяки їм на потреби Української армії 30 % людей перерахували кошти на її ресурсну підтримку [3].

Найбільш ефективний внесок до посилення обороноздатності держави волонтерський рух зробив на початку військових дій у Донецькій та Луганській областях. За лічені місяці волонтери України об'єдналися в потужні організації і забезпечили майже весь спектр потреб силових структур і цивільного населення, яке постраждало від військових дій.

Студентський волонтерський рух активізувався у ході складних умов війни. Так, завдяки студентській раді Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» та її волонтерським відділом, було зібрано кошти громадянам, постраждалим під час Революції Гідності, та втілено в життя благодійний проект «Молодь для армії» – (збір коштів для потреб в/ч №А-0473 с. Дівичок), у межах якого було зібрано близько п'яти тисяч гривень та закуплено військовикам 7 спальних мішків, продукти харчування, які було передано військовим у рамках університетської акції «Допоможи солдату», надано матеріальну допомогу учаснику АТО, десантнику 95 аеромобільної бригади, 23-річному старшому солдату Максиму Ящуку.

Студентами-волонтерами було проведено концертні програми, вечори спілкування, благодійний фестиваль – КВК «Кубок миру», отримані кошти (близько 2000 грн.) від якого було передано на потреби армії. На прохання військового комісара О.М. Чорного з числа студентів-активістів було організовано волонтерську службу оповіщення при військовому комісаріаті. Робота волонтерської служби оповіщення полягала у відновленні та уточненні списків військовослужбовців запасу, упорядкуванні електронної бази, мультимедійному забезпеченні навчань, допомозі в налагодженні офісного обладнання

тощо. Безпосередньо, за їхньою ініціативою у вересні 2014 р. було організовано загальноуніверситетський координаційний центр волонтерської роботи «Гарячі серця». Центром проведено низку благодійних акцій: Збір продуктів харчування та засобів особистої гігієни», «Напиши листа солдату», збір коштів для благодійного фонду «Нова Україна» для переселення дітей-сиріт з інтернатів зони бойових дій [15].

Таким чином, в роки незалежності України спостерігається розвиток волонтерського руху як невід'ємної складової вільного, демократичного суспільства. Чисельною групою волонтерів в Україні є студентська молодь. Волонтерство України стало однією з найефективніших форм роботи з молоддю, невичерпним джерелом набуття громадянської позиції, реалізації себе в служінні суспільству. Роль волонтерів-добровольців, стала надзвичайно важливою і невід'ємною складовою діяльності студентських колективів і органів студентського самоврядування.

Подальші дослідження даної проблеми вбачаються в ролі волонтерської діяльності та обов'язку кожного громадянина України бути активним учасником демократизації та гуманізації українського суспільства на добровільних засадах. Науковці мають виявити та поширити досвід волонтерства у кожному навчальному закладі України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бордун Н. Активне громадянство – це не одноразові дії, а стиль життя // Ресурсний центр Гурт, 2018. URL: <https://gurt.org.ua/interviews/47830/> (дата звернення: 12.01.19).
2. Ванюшина О.Ф. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус // Вісник національного університету оборони України, 2015. Вип. 1 (44). С. 277.
3. Вишлінський Г. Волонтерський рух в Україні // GfK Ukraine, 2014. С. 27. https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content_import/2015-09-01_press_releases/data/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf (дата звернення: 11.01.19).
4. Голуб В.Л. Роль волонтерської діяльності в освітньо-науковому просторі суспільства та її значення для державного управління // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України, 2014. Вип. 2. С. 149-165.
5. ДАВО України (Державний архів Волинської області). Ф. 376. Оп. 1. Спр. 1838. Арк. 18.
6. ДАВО України (Державний архів Волинської області). Ф. 376. Оп. 1. Спр. 2444. Арк. 39.
7. Декларація Про загальні засади державної молодіжної політики із змінами внесеними згідного Законом N 655 – XIV (655-14) від 13.05.99, ВВР, 1999, № 26, ст.220, N 3421-IV (3421-15) від 09.02.2006, ВВР, 2006, N 22, ст. 199. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 16. Ст. 166.
8. Деякі питання стипендіального забезпечення: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530-543.
9. Заверико Н. В. Міжнародні організації у соціальній сфері //Практична психологія та соціальна робота, 2001. Вип.4. С. 23-25.
10. Зверева І.Д., Безпалько О.В., Зимовець Н.В. та ін.; за заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової. Соціально робота в Україні: навч. посіб. Київ: Науковий світ, 2003. С. 233.
11. Литвиненко С. Волонтерська робота студентів // Педагогічні обрії. 2006. №3. С. 3.
12. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом// Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. 2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html> (дата звернення 02.03.2019).

13. Поточний архів Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди // Звіт ректора. 2006-2007 рр.
14. Поточний архів Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди // Звіт ректора. 2009-2010 рр.
15. Поточний архів Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди // Звіт ректора. 2014-2015 рр.
16. Поточний архів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки // Звіт ректора. 2001-2002 рр.
17. Поточний архів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки // Звіт ректора. 2012-2013 рр.
18. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011. № 3236-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 42. Ст. 435.

REFERENCES

1. Bordun, N. (2018). *Aktyvne hromadianstvo – tse ne odnorazovi dii, a styl zhyttia* [Active citizenship is not a one-time activity, but a lifestyle]. Resursnyi tsentr Hurt. Retrieved from <https://gurt.org.ua/interviews/47830> [in Ukrainian].
2. Vaniushyna, O. F. (2015). *Volonterskyi rukh v Ukraini: evoliutsiia, suchasnyi stan ta status*. (2015). [Volunteer Movement in Ukraine: Evolution, Current Status and Status]. *Visnyk natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 1 (44), 277 [in Ukrainian].
3. Vyshlinskyi, H. (2014). *Volonterskyi rukh v Ukraini* [Volunteer Movement in Ukraine]. GfK Ukraine. Retrieved from https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content_import/2015-09-01_press_releases/data/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf [in Ukrainian].
4. Holub, V.L. (2014). *Rol volonterskoi diialnosti v osvitho-naukovomu prostori suspilstva ta yii znachennia dlia derzhavnoho upravlinnia* [The role of volunteer activity in the educational and scientific space of society and its importance for public administration]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy – Collection of scientific works of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 2, 149-165 [in Ukrainian].
5. *DAVO Ukrainy (Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti)*. F. 376. Op. 1. Spr. 1838. Ark. 18 [in Ukrainian].
6. *DAVO Ukrainy (Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti)*. F. 376. Op. 1. Spr. 2444. Ark. 39 [in Ukrainian].
7. *Deklaratsiia Pro zahalni zasady derzhavnoi molodizhnoi polityky iz zminamy vnesenymy zghidnoho Zakonom N 655 – XIV (655-14) vid 13.05.99, VVR, 1999, № 26, st.220, N 3421-IV (3421-15) vid 09.02.2006, VVR, 2006, N 22, st. 199* [Declaration on the General Principles of State Youth Policy, as amended by Laws N 655 - XIV (655-14) of 13.05.99, OJSC, 1999, No 26, Art. 220, N 3421-IV (3421-15) of 09.02.2006 , BB, 2006, № 22, Art. 199]. (2003, №16). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
8. *Deiaki pytannia stypendialnoho zabezpechennia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.12.2016 r. № 1050* [Some issues of scholarship provision: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 28, 2016 №. 1050]. (2017. № 4.). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 4, 530-543 [in Ukrainian].
9. Zaveryko, N.V. (2001). *Mizhnarodni orhanizatsii u sotsialnii sferi* [International organizations in the social sphere]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical Psychology and Social Work*, 4, 23-25 [in Ukrainian].
10. Zvierieva, I.D., Bezpalko, O.V. & Zymovets, N.V. (2003). *Sotsialno robota v Ukraini* [Social work in Ukraine]. Kyiv: Naukovyi svit [in Ukrainian].

11. Lytvynenko, S. (2006). Volonterska robota studentiv [Student volunteer work]. *Pedahohichni obrii – Pedagogical horizons*, 3, 3 [in Ukrainian].
12. Matiash, M. (2017). Ukrainske volonterstvo – yavyshe unikalne. Yomu zavdiachuemo suverenitetom. Ukrinform [Ukrainian volunteering is a unique phenomenon. We owe him sovereignty]. *Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy – Multimedia platform of foreign language of Ukraine*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html> [in Ukrainian].
13. Zvit rektora. (2006-2007). *Potochnyi arkhiv Pereiaslav-Khmelnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Hryhoriia Skovorody – Current archive of Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University* [in Ukrainian].
14. Zvit rektora. (2009-2010). *Potochnyi arkhiv Pereiaslav-Khmelnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Hryhoriia Skovorody – Current archive of Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University* [in Ukrainian].
15. Zvit rektora. (2014-2015). *Potochnyi arkhiv Pereiaslav-Khmelnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Hryhoriia Skovorody – Current archive of Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University* [in Ukrainian].
16. Zvit rektora. (2001-2002). *Potochnyi arkhiv Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Lesya Ukrainka Eastern European National University* [in Ukrainian].
17. Zvit rektora. (2012-2013). *Potochnyi arkhiv Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Lesya Ukrainka Eastern European National University* [in Ukrainian].
18. Zakon Ukrainy Pro volontersku diialnist: vid 19.04.2011. № 3236-VI [Law of Ukraine On Volunteer Activity 19.04.2011. № 3236-VI.]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 42, 435 [in Ukrainian].

Одержано 23.03.2019.